

Een reglement voor de onderwijzer in Kuringen, 1703

Rombout Nijssen

Het Luiks gichtregister van de schepenen van Kuringen voor de jaren 1686-1705 bevat de tekst van een reglement voor de koster en onderwijzer, zoals dat werd vastgesteld op 16 juli 1703¹. Beide functies werden destijds in Kuringen door één persoon gecombineerd. Hij werd aangesteld door de burgemeesters. In 1703 was dat Petrus Nicolai, die op diezelfde dag voor een jaar in zijn ambt verlengd werd.

De eerste taak van de onderwijzer, zo wist men in Kuringen in 1703, is het versterken van de *godtvruchtichijt ende gemanierthijt* van de jeugd. Daartoe moet hij de schoolkinderen *alle saterdagen ende daechs voor die heijlige dagen* van half vier tot vier uur catechismusles geven. De kinderen *die bequaem syn* moet hij bovendien wekelijks *eenige punten uijt den cathecismus* van buiten doen leren en hen die laten opzeggen. Om vier uur gaat hij met de kinderen naar de kerk en leert hen het lof², het *Salve Regina*³ *oft andere loffsangen naer gelegenthijt van den tijt*, het *Oremus*⁴, het *Ave Maria*⁵ en het *Maria mater gratiae*⁶ in het Latijn te zingen (art. 3).

Op sondaegen en heijlichdagen geeft hij de kinderen in de school catechismusles vanaf kwart na negen. Zodra er geluid wordt voor de hoogmis stuurt hij de kinderen naar de kerk (art. 2). Namiddag worden de kinderen om één uur weer in de school verwacht, om er tot half vier catechismusles te krijgen. Dan begeleidt de schoolmeester de kinderen naar de kerk, om daar geknield in het koor *den goddelijcken dienst* – wellicht wordt het lof bedoeld – bij te wonen. Na de dienst neemt hij de kinderen weer mee naar school. Daar bespreekt hij *henne gemanierthijt* en straft de deugnieten *volgens verdiensten*. Daarna moet hij zijn best doen om de kinderen te leren de geloofsbelijdenis, de tien geboden, de vijf geboden van de heilige kerk en de zeven sacramenten uit het hoofd op te zeggen. Daarna mogen de kinderen naar huis (art. 1).

Op weekdagen leert de schoolmeester de kinderen lezen en schrijven. De lessen beginnen in het zomerseizoen om zeven uur en in de winter om acht uur. Van elf tot één is er pauze en namiddag wordt er les gegeven van één tot vier uur. Het zomerseizoen duurt van Pasen tot Bamis (de feestdag van Sint-Bavo die op 1 oktober valt), en het winterseizoen duurt van Bamis tot Pasen (art. 4).

De *bequaemste jongens* leert hij buiten de schooltijd de koorzang om hen zo *bequaem te maecken om onder den goddelijcken dienst te assisteren int singen* (art. 9).

In principe heeft de schoolmeester geen verlof. Hij mag *sich noyt en absenteren, ten wae-re door groote ende nootsaeckelijcke beletsels*. In dat geval moet hij dat aan de pastoor melden en hem toelating vragen om een tijd weg te blijven, zodat de pastoor tijdig voor vervanging kan zorgen (art. 5).

Als koster moet de schoolmeester drie keer per dag met de kerkklok het Ave Maria luiden (art. 3). Buiten schooltijd siert hij *die authaeren in de kercke* in functie van de liturgische tijd (art. 6). De deuren *boven ende onder den thoeren* moet hij gesloten houden en enkel hijzelf mag het torenuurwerk opwinden en smeren. Mocht er *door sijne faute en onachtsaemhijt* iets breken aan het mechanisme van het uurwerk, dan zal dat op zijn kosten hersteld worden (art. 8).

Herbergbezoek kan niet gecombineerd worden met het schoolmeestersambt in Kuringen. Daar mag hij zich niet laten zien. Ook *'s nachts uijt blijven oft laet thuijs koomen* zijn dingen die niet gepast zijn voor de schoolmeester (art. 7).

De schoolmeester in Kuringen geniet niet van een vaste aanstelling. Als hij in dienst wil blijven, moet hij zich jaarlijks op de dag waarop in Kuringen de burgemeesters gekozen worden, *ter gewonelijcker plaetsen* aanbieden en aan de burgemeesters en gemeentenaren vragen zijn aanstelling te verlengen (art. 10). Als hij zich niet zou houden aan de bepalingen van het reglement, dan kan hij terstond ontslagen worden (art. 11). Als hij zelf ontslag wil nemen, dan moet hij dat zes weken voor het verstrijken van de jaarlijkse aanstellingsperiode aan de burgemeesters melden (art. 10).

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, Archief van de schepensbank van Kuringen, nr. 73, f°198 r°-v°.

Reglement gemackt door die borgemeesters ten overstaen van die heeren pastoor, scholtus en schepenen der vrijhijt Curingen door den custer en schoelmeester aldaer te observeren, desen 16 juli 1703.

1. In den eersten raeckende die godtvruchtichijt ende gemanierthijt, ordonneren dat den schoelmeester op sondaegen en heijlichdagen die kinders twee ende twee onder den goddelijcken dienst met groote stilswijgenthijt ende eerbiedinge uijt die schoele sal laeten gaen in de kercke, die selve doende knielen in den choir; die jongens aen den eenen kant ende die dochters aen den anderen, ende den dienst gedaen weesende, sullen weederom alsoo gaen naer die schoele, als wanneer den schoelmeester hen sal ondervraegen over henne gemanierthijt ende die petulanten volgens verdiensten datelijck straffen, waernaer aen die kinders sal voorleesen het gebed met huyder stemmen, het gelooff, thien gebooden,

vijf geboden der heijlige kercke ende die seven heijlige sacramenten, ende die selve kinders doen luijop met claere stemme hem van artikel tot artikel naeseggen, welcx gedaen sijnde die met stilte naer huijs senden.

2. Ten 2den dat den meester die schoelkinders alle sondagen en heijlichdagen sal doen komen in de schoele 's morgens het quartier naer negen uren, alswanneer hij die selve sal voorhauden die Christelijcke leeringe tot het inluijden toe der hoochmisse, alswanneer hij soo voor die naer de kercke sal senden, vangelijcken sal hij doen naer den middach ten een ure tot halffver twee, ende naer den goddelijcken dienst sullen wederom als voor gaen naer de schoele.

3. Ten 3den sal den meester voerder gehalden weesen alle saterdagen ende daechs voor die heijlige dagen naermiddach van halffver vier tot vier uren die kinders te ondervragen ende instrueren in de Christelycke leeringe, gevende aen die bequaem syn van te vooren eenige puncten uijt den cathecismus om die selve van buyten te leeren ende op te seggen ende alsoo naer het geluyt van die kleijnste klock sal gehalden sijn te singen in de kercke met die kinders het loff, Salve Regina oft andere loffsangen naer gelegenthijt van den tijt, met den Oremus ende drijmael Ave Maria, waernaer Maria mater gratie, welck loff door het geheel jaer dusdanich sal moeten geschieden ende met last om 's morgens, 's middaechs ende naert loff te trecken met die klock den Ave Maria.

4. Ten 4 sal den meester gehalden sijn sich te begeven in de schoele van paesschen tot bamis ten seven uren 's morgens ende aldaer blijven tot elff uren ende van bamis tot paesschen ten acht uren, om die kinders te leeren leesen en scrijven ende naemiddach van een ure tot vier.

5. Dat den meester sich noyt en sal absenteren, ten waere door groote ende nootsaeckelijcke beletsels, hetwelck hij eerst aen den heer pastoer sal kenbaer maecken ende permissie vraegen, om alsoo eenen bequaemen in sijn plaets ten tyde der absentie te stellen.

6. Sal den custer oock gehalden weesen op sijnen behoerlijken tijt die authaeren in de kercke te cieren ende ontkleeden naer advenant die festdagen, sulcx doende buijten den tijt der schoele.

7. Dat den schoelmeester noijnt en sal meugen publieckelijck de herbergen frequenteren waerdeur hij eenich schandael saude kunnen geven door oock 's nachts uijt te blijven oft laet thuijs te koomen.

8. Dat den schoelmeester selfs ende niet doer iemant anders sal gehalden weesen d'orlogie op te wenden, smeeren ende wel gaede te slaen, sluijtende neerstelijck die deuren boven ende onder den thoeren, ende oft het gebeurde dat door sijne faute en onachtsaemhijt iet aen die oorloge wierde gebroecken, welck dusdanichlijck doer kennis hebbende persoonen wierde geordeelt, in sulcken gevalle sal gehalden weesen die schaede op te richten en tot sijn last 't selve te doen repareren.

9. Item sal oock geobligeert sijn die bequaemste jongens buijten den tydt van die schoele te leeren den choirsanck ende bequaem maecken om onder den goddelijcken dienst te assisteren int singen.

Voeders sal den schoelmeester en custer gehalden sijn sich jaerlijcx op keurdach ter gewonelijcker plaetsen te komen presenteren tot bedieninge der custerije en schoelmees-

terschap aen die borgemeesters en gemeijnte, welcke aen hen reserveren die begevinge, continuatie oft affstellen sonder obligatie nochtans van sulcx bevorens te moeten opseggen ende want hij wilde quitteren sal dit 6 weken voort expireren van sijn jaer aen die borgemeesters cundigen.

11. Endelijck bij soo verre den custer oft schoelmeester quaeme tegen eenige deser punten te pexeren ende daervan wettelijck geconvinceert wierde, sal in sulcken gevalle datelijck meugen affgesteld ende eenen anderen in sijn plaetse gecosen worden.

Op heden den 16 julij 1703 is gecompareert in judicio voor ons schepenen Petrus Nicolai, lecture gehadt hebbende der voors[chreven] conditien, heeft die selve beloeft naer te comen en vervolgens versocht van die borgemeesters voor een jaer in syn bedieninge te meugen woorden gecontinueert, tot welcx die borgemeesters hebben gecondescendeert, welcx is in onser hoeden gekeert.

- 1 Het archief van een schepenbank bestaat over het algemeen uit drie grote reeksen: de rolregisters, waarin geregistreerd werd wanneer de schepenen een rechtszitting hielden en welke zaken op iedere zitting aan bod kwamen, de gichtregisters, waarin akten betreffende landerijen in het rechtsgebied van de schepenbank geregistreerd werden, en de dossiers van processen die door de schepenen waren behandeld. De schepenen van Kuringen hadden twee reeksen rolregisters en twee reeksen gichtregisters: een voor de zaken die behandeld werden volgens Loons recht, en een voor de zaken die behandeld werden volgens Luiks recht. Het reglement voor de onderwijzer staat in register nr. 73, f° 198 r° - v^o.
- 2 Het lof is een gebedsdienst met veel gezangen, waarin het heilig sacrament vereerd wordt. Voor het tweede Vaticaanse concilie werd het lof in de meeste parochies op zondagnamiddag, om drie uur, gehouden.
- 3 Het *Salve Regina* is een lied ter ere van Maria.
- 4 Het *Oremus* of *Laat ons bidden* is een oproep die in de liturgie door de priester uitgesproken wordt als hij de gelovigen oproept te bidden.
- 5 Het *Ave Maria* of *Wees gegroet* is het meest gebeden gebed ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. Het wordt in de regel opgezegd.
- 6 Het *Maria mater gratiae* is een gebed ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. Het wordt in de regel gezongen.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt